

Kvinnokamp på liv och död

På 70-talet stred de på fronten, med drömmar om jämlikhet och sexuella rättigheter. I dag kämpar en vital kvinnorörelse mot samma parti de en gång stred för. Två av Nicaraguas framstående kvinnokämpar vittnar om en lång och farlig resa.

TEXT: HANNA NAVIER OCH BALDER KLETT SARAMENTERO

– **Abort ja, abort nej**, det bestämmer jag!

Demonstranternas rop ekar vid en rondell i Nicaraguas huvudstad Managua. Året är 2010, och Patricia Orozco, journalist och en av frontfigurerna i kvinnorörelsen, håller brandtal mot landets hårda abortlagstiftning. Ösregnet smetar ut dödskillen hon har målat i ansiktet. Det är en symbol för den mödradödlighet som abortförbudet har lett till.

Patricia Orozco minns när hon själv gjorde sin första abort, för knappt 35 år sedan. Hon var engagerad i Sandinistpartiet, FSLN, för att störta Somozadiktaturen, och revolutionen befann sig i ett kritiskt läge.

– Partiet skickade iväg mig för att göra abort, då var det inga problem.

Likt många andra kvinnor engagerade hon sig i FSLN för social rättvisa och kvinnors rättigheter. I dag har hon, som många andra feminister,

lämnat partiet. Och president Daniel Ortega, sandinisternas ledare, har infört en av världens hårdaste abortlagstiftningar. Vad hände egentligen? Enligt Patricia Orozco handlar det om ett politiskt spel som satt sig över kvinnors rättigheter.

– Det är ju gamla partikamrater till mig, före detta revolutionärer. Jag tycker att de är riktiga hycklare.

Revolutionen var oundviklig och öppnade dörren för en förändring i kvinnornas situation, enligt Sofia Montenegro. Hon är också avhoppad sandinist, och en av landets mest regeringskritiska journalister. I dag vittnar hon om ett liv av kvinnokamp, kantat av motstånd och dödsshot.

– Det har alltid varit hårt men en stark upplevelse att vara kvinna. För mig personligen har livet varit farligt, jag vet faktiskt inte hur det kommer sig att jag fortfarande lever, säger hon.

Sofia Montenegro upptäckte feminismen som ung på 70-talet, under en studieperiod i USA. Då fanns det ingen egentlig kvinnorörelse att tala om i Nicaragua, som var ett helt stängt land. Den enda typen av protester som kvinnor

Patricia Orozco och Sofia Montenegro engagerade sig båda i kvinnorörelsen på 70-talet.

FOTO: MONTANO/Historiska institutionens arkiv på Centralamerikanska universitetet, Managua.

Patricia Orozco

kunde göra var att gå ut på gatorna och fråga efter de försvunna, efter de torterade.

Hon har få barndomsvänner kvar.

– När jag pluggade på universitetet och det var en demonstration på campus kunde militären komma med helikoptrar och plocka folk. Efteråt dök kropparna upp på strandkanten vid sjön. Sedan marscherade vi för våra mördade vänner.

1979 tog sandinisterna makten, och Sofia Montenegro var med och grundade sandinisternas tidning Barricada.

– Vi var en liten grupp kvinnor som pratade om sexuella och reproduktiva rättigheter och rätten till abort. Vi ville inte att det skulle bli som på Kuba där machismon, patriarkatet, fortsatte oberört och kvinnorna var kvar i hemmen.

Men de hade svårt att få gehör – klasskampen gick före kvinnokampen.

– Det var den traditionella vänsterns tankar som var det förhärskande tankesättet; klass-tänk och primitiv marxism.

Ett antal feministiska rörelser växte fram åren efter att FSLN tagit makten. Men partiet hamnade i ett utdraget krig med USA-stödda Contras under 80-talet, och kvinnofrågorna bortprioriterades.

– Tankesättet var länge att kriget och försvaret av landet var det viktigaste, säger Orozco.

Sofia Montenegro ger samma bild.

– När vi lyfte abortfrågan inom partiet så var svaret från högsta ledningen: "Vi har nog med kriget mot amerikanerna, vi kan inte sätta igång ett krig mot Vatikanen." Det var det officiella svaret.

De två journalisterna vittnar samtidigt om att många kvinnoorganisationer växte fram i landet, och att sandinisterna under 80-talet genomförde en del sociala reformer som gynnade kvinnor. Patricia Orozco lyfter fram betydelsen av att kvinnorna lämnade hemmen

för att arbeta, eftersom så många män krigade.

– Kvinnorna steg upp på traktoreorna och skötte hela produktionen. Men när männen kom tillbaka från kriget fick de kliva ner och gå tillbaka till hemmen. Det tror jag beror på att det inte fanns någon medvetenhet om rätten till arbete. Nu finns den medvetenheten i mycket högre grad.

Samtidigt fortsatte abortpraxisen att vara relativt liberal jämfört med dagens totalförbud, enligt Patricia Orozco som gjorde sin andra abort på 80-talet.

– Enligt lagen var endast terapeutisk abort (när graviditeten är ett resultat av våldtäkt, eller då det medför fara för kvinnans liv eller fysiska eller mentala hälsa att fullfölja graviditeten) tillåten, men jag gjorde abort för att jag inte ville fortsätta graviditeten, precis som när jag gjorde abort första gången. Praxis var att tillåta abort.

Patricia Orozco lämnade FSLN 1990, besviken på att partiet helt prioriterat bort kvinnofrågorna, och för att ingen internkritik tilläts. I stället gick hon med i Comité National Feminista.

– Vi var många som lämnade partiet i början av 90-talet. En grupp bildade det som kallas erotiska vänsterpartiet, andra gick över till de kvinnoorganisationer som bildades i slutet av 80-talet. De flesta ledare inom den feministiska rörelsen idag har en historia inom Sandinistpartiet.

KÄLLA: FNS fertilitetsdatabas

7

barn föddes i genomsnitt per kvinna 1975. Trettiofyra år senare hade siffran sjunkit till

3

145

kvinnor dog per 100 000 levande födda barn 1980. Tjugoåtta år senare hade mödradödligheten sjunkit till

103

Patricia Orozco ser tillbaka på mer än 30 år av kvinnokamp. Abortförbudet är bland de största motgångarna hon upplevt.

– Kvinnor dör på grund av förbudet. Flickor på 13–14 år som blir gravida på grund av bristfällig sexualundervisning ser ingen utväg, och staten tvingar dem att fortsätta graviditeten. Den verklighet vi har nu är att fler unga tjejer tar livet av sig.

En framgång är att det trots allt finns en offentlig diskussion om abortförbudet.

– Tidigare diskuterades inte abort alls. I dag kan man ha olika åsikter, men man pratar om det och diskuterar frågan. Det är inget som man behöver prata om bakom lyckta dörrar, säger Patricia Orozco.

Sofia Montenegro har inte samma bild av yttrandefriheten i Nicaragua. Hon bedriver i dag obekvämlig kritik mot Ortegas regering genom tankesmedjan Cinco, och dödshot har blivit en del av vardagen.

– Jag har blivit hotad per telefon mitt i natten. De har sagt att om jag fortsätter prata, skriva och kritisera kommer de att döda mig. Det är terror.

I dag står de båda kvar i kvinnokampen, i ett land med hundratals kvinnoorganisationer, men där jämställdhetspolitiken ofta sätts på undantag. Sofia Montenegro kallar kvinnorörelsen ”en social rörelse i opposition”.

– Vi har en regering som dödar kvinnor, de måste kämpa för sitt liv. Och vi kvinnor fortsätter att ses som en minoritet.

Patricia Orozco har en något mer hoppfull syn. Hon är nöjd med att kvinnorörelsen lyckats lyfta upp viktiga frågor på dagordningen, till exempel mäns våld mot kvinnor.

– Det är långt kvar inom alla områden. Men vissa strukturer har förändrats, och det är viktiga framgångar. ■

då//nu
I NICARAGUA

“Fattigdom största utmaningen”

Den allra största utmaningen för många kvinnor i Nicaragua är fattigdomen, säger Maria Teresa Blandon, docent i genus och utveckling och direktör på organisationen La Corriente.

– Män äger i princip all jord, vilket gör att det också är män som har tillgång till pengar och lån. Kvinnor har viss tillgång till mikrokrediter, men inte alls tillräckligt för att ta dem ur fattigdomen.

Eftersom statistik saknas från diktatur-åren, är det svårt att få en tydlig bild av jämställdhetsutvecklingen. Kvinnorörelsen driver i princip samma frågor i dag som då; förutom abortförbudet är fattigdom, våld mot kvinnor och sexuell och reproduktiv hälsa några av de viktiga frågorna.

Maria-Teresa Blandon anser att det som kvinnorörelsen främst har uppnått är en ökad medvetenhet. Men samtidigt understryker hon att situationen blivit sämre på många områden.

– 76 procent inom den informella sektorn är kvinnor. Det innebär att många kvinnor arbetar utan social säkerhet, med låga löner och korta kontrakt.

Hiv-siffrorna är ett annat dystert exempel.

ERIKA BRENNER

”Jag bestämde!”, står det på kvinnans mage. Men en kvinna som vill göra abort riskerar fängelse, även om hennes liv är i fara eller om hon blivit gravid efter våldtäkt eller incest.

– För varje hiv-smittad man finns i dag en hiv-smittad kvinna, när det bara för fem–sex år sedan var fyra mot en.

I andra frågor står man i princip och stampar på samma ställe som tidigare.

– Det obetalda arbetet i hemmen utförs fortfarande nästan helt och hållet av kvinnorna.

Ett område där det faktiskt har blivit bättre är frågan om homosex-

uellas-, bisexuellas- och transpersoners rättigheter. På 90-talet bildades flera hbt-organisationer, och för tre år sedan legaliserades homosexualitet.

– Men en stor del parlamentariker har gjort klart att man inte tänker driva några rättighetsfrågor för hbt-personer, eftersom man fortfarande anser att det är onaturligt, säger Maria Teresa Blandon. ■